

besede se jasno ozirajo na svet, kakoršen jim je bil pred očmi pri Emoni, koder je bil cesar poprej naselil dosluženi vojakov.

Močvirje vendar v rimskih časih ni moglo biti toliko razširjeno, kakor v poznejih letih, in tudi Ljubljana je mogla takrat imeti globokeje struge; mnoge znamenja to kažejo. Za stari rimski vodovod (akvedukt) se dolgo ni vedilo, kjer je bil njegov iztok od Ljubljane zakrit; gotovo iz prvega ni bil napravljen pod vodo. Pri iztrebljevanji rekine struge skozi mesto se je razun blata in vodnega proda našlo veliko kamnja in drobú od starih razvalin in podertin; vsa ta tvarina je gotovo bolj v poznejih časih v reko prišla, zlasti je razrušenje stare Emone napravilo veliko tacega nasipa. Na močvirji se je pri kopanju vodotokov, zlasti med Goricami in veliko cesto, našlo veliko starega začernelega hrastja nizko pod šoto precej nad ilovico, velikrat po deset čevljev globoko; debela so bile po 4 do 6 čevljev debele, in les je bližnjem seseskam dajal obilno kurjave. Drugod, tudi globoko pod šoto, so našli staro orodje, mnogotero podobno rimskemu, razun družega ročni mlin iz belega kamnja; na dveh krajih, poleg Rudnika in blizu Zablat ali Kušlanovega grada se je dobil star čoln, 5 do 6 čevljev globoko pod mahom; v okolici tega grada se je pokazala še s kamnjem nadelana cesta, in sicer 4 čevlje pod verhom mahú, in v meri od vélike ceste proti Ljubljani in Podpeči. Toliko lesa globoko pod mahom pričuje, da je bil nekdanj suh svet, na katerem so zamogli rasti celi gojzde, ali pa saj, da ni bilo še mahú in šote tamkaj, in da je voda utegnila to drevje tjé naplaviti; to bi utegnilo sicer še dalje ko v rimski čas segati, kjer druge starine se niso našle tako globoko. Stare reči, ki so se izkopale pod mahom in cesta s kamnjem nadelana pa razodevajo čas rimskega gospodarstva; saj stvari iz novejšega časa, na pr. turške podkve, se nahajajo le pri verhu ali ob kraji mahú; stara pot je utegnila deržati proti nekdanjemu mestu, ki je stalo poleg Iga, pa po imenu ni znano. Zamore se pridjati tudi to, da vélika vojaška cesta od Nauporta do Emone je v starih dneh mogla bolj naravnost hoditi, mar tako, kakor sedanja Teržaška cesta; štelo se je namreč med obema mestoma le 12 rimskih milj, to je, nekoliko čez dve avstrijske milji, kar je premalo za tisto krivo cesto, ki se je pozneji čas ovijala okrog gričev, in se ogibala mehkega in mokrega sveta. Na Verhnikí pa se nahajajo pod zemljo na desnem bregu Ljubljane ostanki zidovja na takem kraji, ki je pred posušenjem mahú velikokrat pod vodo bil; gotovo je bilo to zidovje iz začetka bolj na suhem postavljeno.

(Dalje sledí.)

Pisma o Slovencih in Slovenkah.

III.

Preljubi moj!

V poslednjem pismu sem hvalil snažnost slovenskih prebivavcov med Muro in Dravo, — ali nisem še Ti povedal, v čem obstaja ta snažnost. Tudi danes tega še ne bodeš zvedil, ker me ravno dobra volja pelja na Gorensko v Tvojo domačijo. Bil sem pred nekterimi leti v Bledu.

Kje je to? kaj je tam? bode marsikteri vprašal, ko bode to pisemce bral. Bled je kraj, v katerem človek dobiva novo moč v zdravem čistem zraku; Bled je kraj, kjer človek pozabi vsako skerb, kjer nemirno serce najde sladki mir. Pa kaj pravim? Vsaki ga ne najde; tako, na primer, ga ni našla mlada Talijanka, ktera je sedela pod košatim germom in ktero sem čul pevati:

Non giammai vidi valle aver si spessi

Luoghi da sospirar, riposti e fidi.

Kdor v Bledu še najde „luogho da sospirar“, ta ni našel tam mirú in ni še pozabil vsake skerbí. Vendar za

me je Bled bil altar upanja, in vidil sem mir božji zibati se nad menoj, in čutil sem pihljanje njegovih serafiških kril.

Svetlo jezero je jasno zerkalo rajski okolici, in kadar človek se ziblje v lahkem čolnicu po širokem jezeru, tadaj ga obdaja radost, ktero le občuti ta, kateri je v Bled prišel brez „sospiri.“

Vem, da Te mika, zvediti, kaj jaz od Blejčanov mislim. Čakaj malo, da prebivavce razločim. V Bledu sem našel dva Angleža z rudečo brado, nekoliko Talijanov in nekoliko Ljubljancank.

Ljubljancanke so zmiraj francezčino kramljale; govor je bil precej tečen, akcent — akcent — ta je bil par excellence — ljubljanski.

Da pokažem se jim moža, kateri tudi kaj zná, se vsedem in začnem nekoliko verstic iz Lord Byronovih poezij deklamirati.

„Slišijo, ali to ni engliš?“, me pobara radovedna Ljubljancanka. „Yes, Milady!“ ji prav flegmatiški odgovorim — „vendar rajši kakor angleščino kramljam mili jezik svoje matere.“ „Aber das ist ja keine vornehme Sprache. Krai-nerisch redet nur das Bauernvolk“ — mi odgovori drug eksemplar kranjskega dekleta, iz ktereга širokega lica sem bral, da je stari oče njeni še reščeta nosil po svetu, in tedaj moja draga tudi izvira iz „Bauernvolka.“ — Da bi Vam jezik oterpnel vsem Vam Ljubljancankam, ktere pravite, da kranjski jezik — jezik Vaše matere in Vašega očeta — je „aber“ le za „Bauernvolk!“

Poln nevolje sem se proč podal od neslane družbe, ktera bi mi celó lahko pokvarila želodec. Podal sem se raji med kmete gorjanske. Tukaj vlada vse zdravejši duh; ni ga še oblizala nemško-francoska civilizacija; v gorenškem kmetu še vlada jederni duh slovenski. Vendar kakšna razlika med kranjskim Gorencom in štajarskim Dolancem! Velika rast Gorenca, močne pleča, terdne noge, široko lice, terden stop, težek glas, in v jeziku rodost — kako vse to čudno zvoní proti štajarskemu Dolancu, kateri je mehkih, lahkih nog, bolj ozkega okroglega lica in v svojem govoru sladek, kakor da bi med lizal. Hiša gorenškega kmeta me je razveselila, pa tudi z žalostjo napolnila. Kako to? Ker sem v nji našel spominke nekdanjega blagostanja. Koliko tkavnih stolov stoji zapuščenih po gorenških hišah! Tukaj, kjer je cvelo nekdanj rokodelstvo, in domá napravljeno blago se nosilo daleč po svetu, sadaj morajo pridne roke počivati, ker ne morejo konkurirati z mašinami. Vendar Gorenec ne obupa; on najde še zmiraj pot, po kateri si pošteno preredi svoje življenje; če ni mogoče domá kruha dobiti, ga gré iskat v Terst, na Koroško, na Gornjoštajersko, celó na Tiroljskem sem našel sine triglavske. Protí kranjskemu Gorenecu je štajarski Slovenec prav zapéchnik, kateri si prek praga ne upa, in rajši dá želodcu kruliti, ko pa da bi mislil za živež z delom pridobljen. Posebno štajarski Haložan ima zmiraj koledne svetke, kakor dolgo še kaj skoz pipo teče, in kakor dolgo še v hlevi kak repeč miga. Kadar pa je vse odnesel sveti Kurent, tadaj javče: „oj šent! oj šent!“ Pa tudi môť Gorenca je celó druga. Ima sicer tudi nekaj lahkomišlenosti; pričujejo to njegove „okrogle“, al on je vesel le, kadar si čas zbere za veselje in vživa ga le po trudu. Tudi več zna prenesti in preterpeti. To sem že ko dijak v šolah zapazil. Kranjski dijaki so prišli v Gradec in Beč ko baroni Nemaníči, ali kakor Slovenec pravi: imeli so toliko dnarja, kolikor želva perja; al duh njihov iznajdljiv in stanovitnost v sklepah jim je pripravila pot, po kateri so prišli do svojega cilja. Res ta vojska z mukami življenja napravi Kranjca kerhavega, da nima one mehкости serca in duha, ktera je značaj štajarskega Slovenca, — vendar jim pomaga k napredku v življenji.

Pa moje pismo se že predolgo vleče. Čuj še sodbo čez Kranjce, to je, prebivavce mesta Kranja, v katerem si Ti beli svet zagledal. Bodem se drugikrat dolže na

Gorenskem in tudi v Kranji mudil; za sadaj samo nekaj malega. Svojega tovarša sem vprašal po nemški: Nun, wie gefällt Ihnen Krainburg? (Kako Vam dopade Kranj). Čuj, kaj mi odkritoserčni Dunajčan odgovori: „Die Krainburger sind lauter neugierige Leut wie die Masen.“ Ne vém, ali je imel prav ali ne. Ti, preljubi moj, utegneš najbolje te besede ovreči, ako niso resnične. Bog Te živi!

Ves Tvoj Vitomar.

Sveta vira. *)

Povedka iz paganskih časov Slovincov.

Spisal Vicko Dragan.

(Dalje.)

III.

V kerščanski vasí Bohovi je vse veselo, ker ravno se obhaja praznik sv. Janeza kerstnika. Že celo noč so goreli svetli kresi po visoki plavini, na Janževo pa se spravlja malo in veliko v cerkev, ker nov oltar se bo posvetil svetemu Janezu kerstniku.

„Ostani domá, ljuba Barba, ne hodi v cerkev. Bodem jaz že za tebe molil. Glej, slaba še si, in komaj še včera ustala; znala bi spet zboleti.“ Tako taži Jurko Pogodin svojo ljubo ženko. Močno ji roko stisne, potem pa hiti v cerkev, da ne zamudi službe božje.

Barbara hodi nemirna po hiši; neskončna vročina jo peče po persih. Kaj je to? — celo noč nisem imela mira; vidila sem ljubega očeta v sanjah, kako so s kervavim mečem mahali nad mojo glavo. Oh, kaj sem storila, zakaj sem ušla? V hiši mi je prevroče. Hočem v bližnjo goščo, hladni vetrič bo mi dobro djal. Tako Barba sama s seboj govori, in se poda v bližnjo šumo.

„Tako sem te našel, zgubljena ovca, nesrečna hči nesrečnega očeta. Hvala Ti silni Perun! svojo obljubo bom spolnil, — živo bom prinesel staremu Bonatu njegovo oskrunjeno blago.“ Te besede izgovorivši z močnimi rokami zgrabi Rajko Barbo. Ko ga ona zagleda, na ves glas zakriči: Joj po meni, joj po meni!

S hitrim skokom jo odnese k Dravi, in položi jo v ladijo, s katero je že Marko čakal. Urno kakor blisk veslata po Dravi kraj slavnega mesta Petova in drugih lepih vasí, in prej kakor je solnce se utonilo za gore, sta bila v Hraščanji.

„Stari japica Bonata, evo vam Tetke, ali kakor jo kerščeniki zovejo, Barbe. Prinesel sem Vam jo živo, — pa oskrunjeno, — odstopila je od vere svojih očakov, in se pokerstila, devišstvo svoje pa oskrunila s kerščanskim možem!“ S temi besedami izroči Rajko hčerko Tetko.

„Nesrečna, stokrat nesrečna hčerka! Zakaj sama kopaš jamo svojemu staremu očetu. Zakaj nisi se bojevala proti hudi strasti. Da bi mi te mati slepo radila bila, bi vendar nikdar ne bi pogledala bila v lice svojega zapeljivca. Vse to bi še Tebi odpustil, ali da si zatajila vero, in nad sebe navlekla jezo bogov, to, to je najhujše. O, da bi mi jo rajši bil prinesel mrtvo kakor živo, dragi Rajko! vendar ti nisi ničesar kriv; ti si storil svojo dolžnost. Pomilujti Perun in ljuta Ježibaba**), bodi ti usmiljena sv. vira.“***)

Po teh besedah odide stari Bonata, in se verže zunaj hrama pod staro lipo celo noč jadikavši in uzdihavši. Tetka pa je klečala v sobici in molila k zveličarju, naj ji pomaga v njeni hudi nadlogi.

(Konec sledi.)

Jugoslovansko slovstvo.

Arkiv za povjestnicu jugoslavensku,

knjiga IV, uredio Ivan Kukuljević Sakcinski, izdano troškom društva za jugoslavensku povjestnicu i starine, s tremi na kamenu tiskanimi slikami. U Zagrebu Tiskom Dr. Ljud. Gaja. 1857.

Ni nas dolgo že nobena knjiga iz slovstva naših bratov Horvatov tako močno razveselila, kakor gori oglašena. Neskončno marljivi načelnik zgodovinskega društva in urednik društvenega „Arkiva“ gosp. I. Kukuljević — sadaj eden najmarljiviših piscov na polji horvatskega slovstva — je nam v tej knjigi odperl bogat zaklad starih spomenikov ali pametnikov, ne samo jeziko-, temuč tudi pravdoslovnih. Pervi oddel zapopada „politiško povjestnico“ in sicer 1. Život Štefana, dečanskoga kralja serbskoga, pisan Grigorjem igumenom obitelji dečanske, — prav zanimivo in točno delo.

Kratki „letopisi“ jugoslovanskih fratrov Šimuna Klimentovića iz leta 1498 in Šimuna Glavića iz leta 1520 so važni ostanki iz starohorvatskega slovstva. ne toliko zavoljo zapopadka tih letopisov kolikor zavoljo jezika one dōbe.

Drugi oddel zapopada „cerkveno povestnico“, in med mnogimi članki zazlūuje prvo mesto: Slovo o Bogomilih i Ereticih Prezvitera Kozme iz Bugarske, kateri je živel na koncu desetega stoletja. Vsaki, kterege zaunema cerkvena zgodovina in nauki te slovanske sekte, naj čita to imenitno slovo. Drugi članek v tem oddelu: Niekoje opazke verhu dvijuh legendah o apostolih od Dr. F. Račkoga, pričuje kritično sposobnost pisateljevo za ednake pretresovanja.

Posebno bogato nadaren je tretji oddel: „Književnost, umetnosti v Starine.“ Taj prinaša: 1. o pismenosti glagoljskoj od J. J. Sreznjevskoga. Iz ruskoga od J. M. 2. Izvorna pisma Ivana Lucija, imenitnega horvatsko-dalmatinskega historiografa v italijanskem jeziku; 3. Životopis slavnega dalmatolslovanskega slikara Friderika Benkovića, od J. K. S.; 4. Starine bosanske, od Otca Martina Nedića, — bogato gradivo za topografio jugoslovansko; 5. Starine macedonske, od Stjepana Verkovića z važnimi, gerškimi in rimskimi napisi; 6. Njekoje znamenitosti iz Sriema, od Mijata Stajonovića.

Tudi četerti oddel: „Odgovori“ obsega važne reči, kakor: narodne povesti od Dimitreva itd. Ravno tako znamenitega zapopadka je peti „zemljopisni“ oddel. Povjestničke čertice Sriema od Ilia Okrugića so marljivo pisane, samo gosp. piscu manjka kritične znanosti zgodovine starih narodov. Njemu je samo rajni Katančić porok. Ali, da bi Katančić danes živel, tudi ne bi več terdil, da so stari Iliri in Franki bili Slovani.

Neskončno važen je šesti oddel: „Dodatak“, v katerem nahajamo: Načert jugoslovjenskih povjestij do IX. stoletja od dr. Franja Račkoga. Kar se perve zgodovine Slovanov tiče, se gosp. dr. Rački derži večidel Šafařika, zato tudi on ima stare Venete jadranske za Slovane, kar vendar nikdar niso bili. Vse druge historične fakta so resnične, in se opirajo na točne virnike bizantinskih pisateljev in nemških letopiscov. Gospod dr. Rački je kritično izobražen zgodovinpisec, in ne pozná samo klasičnih virnikov, temoč tudi kar se jezikoslovja slovanskega tiče, je dobro podučen in na pravem potu.

Ravno tako kritično pisan je drugi članek dr. Račkoga: Jeli je podmetnuta poslanica Hadriana II. na Ratislava i Kocelja, što se nalazi u panonskoj legendi?

V tem članku gosp. pisatelj piše proti mnenju Ginzelovem, in moremo poterđiti, da prav ostroumnó. Gospod dr. Rački ravno pripravlja večje delo o slovanskih

*) V prejšnjih natisih stoji „sveta vera“, pa mora biti „sveta vira (heil. Schwurgericht) ne heil. Glaube. Vred.

**) Ježibaba zimska zemška boginja ednako boginja smerti.

***) Sveta vira, to je sveta porota (Schwurgericht) pri starih Slovincih; zato Virnik = porotnik. Pis.